

Pavlinski samostani u Hrvatskoj

Pongrac, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:203282>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

Valentina Pongrac

PAVLINSKI SAMOSTANI U HRVATSKOJ

Završni rad

Pula, prosinac 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

VALENTINA PONGRAC

PAVLINSKI SAMOSTANI U HRVATSKOJ

Završni rad

JMBAG: 0303060653

Studijski smjer: Preddiplomski studij kulture i turizma

Predmet: Kulturno povijesni spomenici

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Hrvatska i svjetska ranonovovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, prosinac 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Valentina Pongrac, kandidatkinja za prvostupnicu Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, 14. prosinac 2018.

IZJAVA

o korištenju autorskoga djela

Ja, Valentina Pongrac, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Pavlinski samostani u Hrvatskoj“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli, 14. prosinac 2018.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. PAVLINI.....	2
1.1. Općenito o pavlinima.....	2
1.2. Povijest pavlina	4
1.2.1. Pavlini kao elitni red.....	6
1.2.2. Progona pavlina.....	7
1.2.3. Pavlini, Marija Terezija i Josip II.	8
1.2.4. Osnovne točke u nauku vjere	9
1.2.5. Povezanost Reda pavlina i feudalizma	10
1.2. Pavlinski habit.....	11
1.3. Osnovne djelatnosti pavlina	13
1.4. Osvrt na nekadašnji život pavlina	14
2. PAVLINI U HRVATSKOJ.....	16
2.1. Općenito o pavlinima među hrvatskim narodom	17
2.2. Povijest pavlina u Hrvatskoj	18
2.2.1. Karizma i poslanje reda	20
2.2.2. Povratak pavlina u Hrvatsku	20
2.3. Djelatnost pavlina u Hrvatskoj.....	21
2.3.1. Pavlini u Lepoglavi.....	21
2.3.2. Pavlini u Senju.....	22
2.3.3. Pavlini u Križevcima	23
3. PAVLINSKI SAMOSTANI U HRVATSKOJ	24
3.1. Samostan Sveti Petar u Šumi	24
3.2. Samostan Kamensko	26
3.3. Samostan Svetice	27

ZAKLJUČAK.....	29
LITERATURA	30
POPIS SLIKA	32
SAŽETAK	33
SUMMARY	34

UVOD

Problem istraživanja završnog rada oslanja se na teorijsku analizu tematike pod nazivom *Pavlini u Hrvatskoj*¹. Pavlini, lat. *Ordo fratrum S. Pauli primi eremita*, red su braće sv. Pavla prvoga pustinjaka, akr. *OSPPE*. Povijesno, sv. Pavao Tebanski, pustinjač iz Egipta iz razdoblja 3. i 4. stoljeća, kao mladić se uslijed Decijeve progona sklonio u pustinju te je u njoj proveo cijeli svoj život u molitvi, kontemplaciji i pokori. Naime, sv. Jeronim ga opisuje kao prvog pustinjaka te opisuje kako sv. Pavao nije osnovao pavline pismom ili riječju nego načinom života. U to vrijeme sv. Pavao bio je uzor u koji su se mnogi ugledali te su ga zbog toga slijedili brojni pustinjaci raspršeni po šumama na području južne Mađarske i središnje Hrvatske.

Sv. Pavao je djelovao u 3. i 4. stoljeću, a pavlini se još nazivaju i tzv. *Bijelim fratrima*. Prvenstveno, pavlini su crkveni, a zatim samostanski red. Pavlini su kroz povijest gradili brojne samostane i crkve, otvarali su učilišta te su promicali znanost kako bi pridonijeli kulturi. Važno je kako pavlini njeguju veliku pobožnost prema Djevici Mariji i anđelima čuvarima, a prvo svetište na području Hrvatske posvećeno Djevici Mariji sagradili su u Remetama kraj Zagreba. Isto tako, pavlini vode i brojna Marijanska svetišta, a također skrbe i za hodočasnike. U današnje vrijeme, uprava pavlina nalazi se u svetištu Crne Gospe na Jasnjoj gori te se može reći kako su najrašireniji i najpoznatiji na području Poljske.

Na području Hrvatske, pavlini djeluju u tri samostana, a to su Sveti Petar u Šumi (Istra), Kamensko (kod Karlovca) i Svetice (kod Ozlja). Za razliku od Hrvatske, na cijelom svijetu u današnje vrijeme ima oko šest stotina pavlina koji su raspoređeni u 60 samostana.

Mnogi u današnje vrijeme pavline nazivaju monasima koji su ostavili veliki i neizbrisivi trag u povijesti Hrvatske. Tijekom skoro više od pet stoljeća svojega života i djelovanja na području Hrvatske, može se reći gotovo da ni nema područja ljudskog života u kojemu pavlini nisu ostavili traga. Pavlini su oduvijek znali čitati tzv. *znakove vremena* te su kroz povijest pronalazili brojne etape otkrivanja svoje karizme, kao i svojega identiteta. Naime, pavlini na području Hrvatske su poznati slikari, pisci,

biskupi i profesori koji aktivno sudjeluju u evangelizaciji i to kroz razne pokrete i udruge.

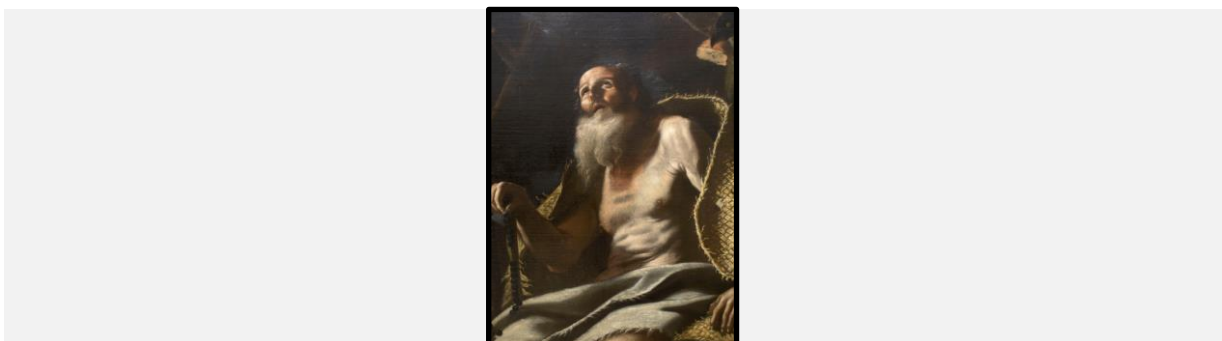
1. PAVLINI

Život pavlina oduvijek je bio ispunjen molitvom, a njihovo geslo je kroz povijest glasilo *Sam sa samim Bogom*. Povezanost pavlina s Bogom je oduvijek privlačila ljude *žedne i gladne* Božje ljubavi. Sami *redovnici nisu mogli ostati ravnodušni i promatrati vjerni narod koji je bio neškoloivan, često izrabljiv i gladan te su započeli djelovanje unutar naroda kroz navještaj Božje riječi, odgoj djece i mladeži pa sve do unapređivanja poljoprivrede, školstva, kulture i medicine*¹. Navodili su kako čovjek ispunjen Božjom ljubavlju to želi podijeliti s drugima, tj. pomoći drugima da žive bolje. Pavlini su to činili svojim djelovanjem te su na taj način oplemenjivali narod i kulturu.

1.1. Općenito o pavlinima

Pavlini, lat. *Ordo fratrum S. Pauli primi eremitaе*, red su braće sv. Pavla prvoga pustinjaka, akr. *OSPPE*. Red nosi ime po sv. Pavlu Tebanskom, pustinjaku iz Egipta iz razdoblja 3. i 4. stoljeća, kojega tradicija smatra prvim pustinjakom i začetnikom kršćanskog anahoretizma². Na slici 1 prikazan je Pavle Tebanski, začetnik pavlina.

Slika 1. Pavao Tebanski

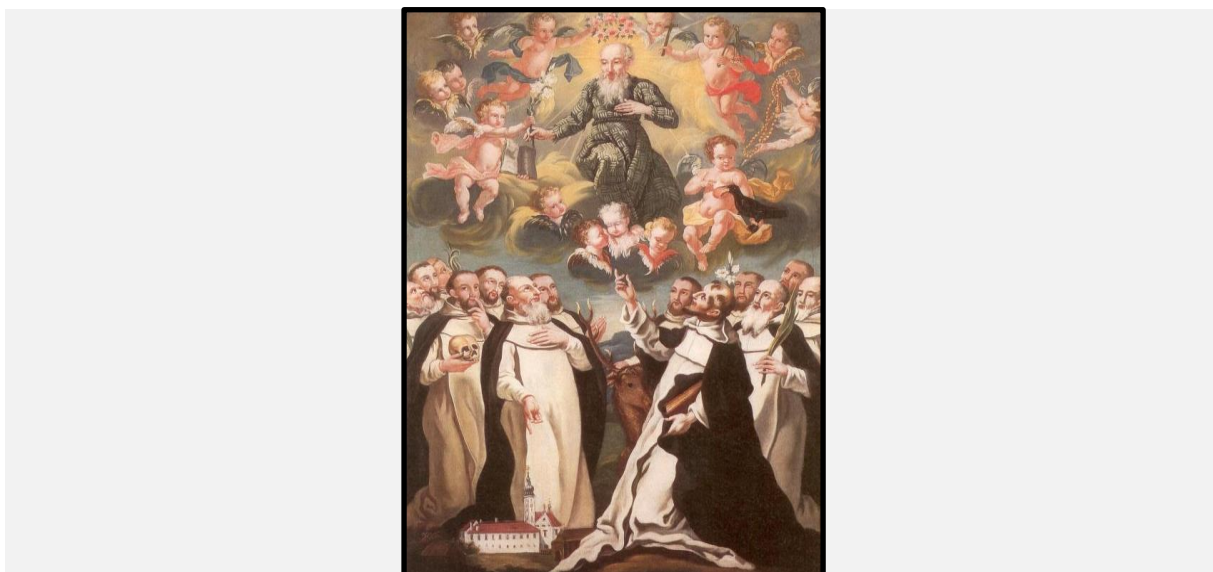
Izvor: Redovništvo, *Pavlini (OSPPE)*, <http://www.redovnistvo.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

¹ Dubrovnik novosti, *U Cavtatu više nema franjevaca, došli su pavlini*, <http://www.dubrovniknet.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

² Redovništvo, *Pavlini (OSPPE)*, <http://www.redovnistvo.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

Sv. Pavao u vrijeme *progona cara Decija odlazi u pustinju, gdje je do kraja života živio isposnički, u samoći i kontemplaciji*³. Nadalje, katolički muški monaški Red pavlina osnovan je u 13. stoljeću *ujedinjavanjem različitih zajednica pustinjaka, a udružio ih je ostrogonski kanonik Euzebije*⁴ koji im je napisao i pravila za sluge Božje sv. Augustina koja su se kroz povijest više puta dorađivala. Na slici 2, prikazan je sv. Pavao s pavlinima.

Slika 2. Sv. Pavao i pavlini

Izvor: Pavlini, *Pavlini*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

Kao što je već u prethodnom dijelu navedeno, *za sam osnutak Reda zaslužan je ostrogonski kanonik Euzebije (†1270.) koji se odrekao svog položaja i pridružio se pustinjacima u pobrđu Plišu*⁵. Naime, u to vrijeme, Euzebije si je za osnovni cilj uzeo ustrojiti zajedništvo okupljenih pustinjaka prema pravilima svetog Augustina.

Dakle, pavlini su svojim radom *ostavili dubok trag u povijesti, posebice kod naroda među kojima su djelovali*⁶. Također, pavlini su gradili i samostane, otvarali učilišta, gradili crkve, poticali umjetnost i znanost te na taj način pridonosili kulturi cijele Europe.

³ Na i. mj.

⁴ Istrapedia, *Pavlini*, <http://istrapedia.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

⁵ Herceg, K. (2010.): Obrazovanje pavlina u Hrvatskoj, *Spectrum*, vol. 1, no. 1 – 2, str. 30.

⁶ Bogdanović, T. (2010.): Kratak pregled povijesti pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima, *Cris*, vol. 12, no. 1, str. 170.

1.2. Povijest pavlina

Što se tiče same povijesti, može se reći kako sv. Pavao *nije osnovao pavline riječju ili pismom, već prije svega primjerom i načinom života*⁷. Naime, sv. Pavao je bio uzor u koji su se mnogi ugledali te su ga zbog toga počeli slijediti brojni pustinjaci raspršeni po šumama na području južne Mađarske i središnje Hrvatske. U to vrijeme, *pustinjaci su bježali od ispraznog načina života te su provodili život u osami, u samoći s Bogom*⁸. Prema tome također potječe i geslo pavlina: *Sam sa samim Bogom*.

Uz kanonika Euzebija, za osnivanje Reda zaslužan je i biskup Bartolomej koji je 1215. godine u podnožju gore Mečeka u Mađarskoj dao sagraditi crkvu sv. Jakova Apostola i uz nju samostan⁹. Na slici 3 prikazan je kanonik Euzebije.

Slika 3. Kanonik Euzebije

Izvor: Pavlini, *Pavlini*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

Ostrogonski kanonik Euzebije okupio je raspršene pustinjake kojima je dao pravila sv. Augustina te se 13. prosinca 1308. smatra službenim početkom Reda pavlina. Pavlinski je Red *svečano potvrđen za sve krajeve i na svim područjima gdje*

⁷ Pavlini, *PAVLINI – Red Sv. Pavla Prvog Pustinjaka*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

⁸ Na i. mj.

⁹ Na i. mj.

je bilo pavlinskih zajednica¹⁰ i to bulom pod nazivom *Per sancte contemplationis studium* koju je objavio papa Ivan XXII. u Avignonu i to 16. studenog 1328. Naime, potvrdu sa svojim bulama obnavljali su i papa Klement VI. te papa Urban V.

Također, može se reći kako je *nekoć poznati i istaknuti pavlinski red nastao u golemom sudaru Zapada i Istoka, zapravo u samoobrani Zapada od azijsko – tatarskih nasrtaja, kad se našlo nekoliko ljudi koji su potaknuti spoznajom o posvemašnjoj besmislenosti vanjske borbe odabrali pustinjački život u gorama oko Pečuha u Maček gorju*¹¹. Na slici 4 prikazan je grb Reda pavlina.

Slika 4. Grb Reda pavlina

Izvor: Bibliotheca, *Ordo Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae*,
<http://www.bibliotheca.hu>, posjećeno: 4. IX. 2018.

Pavlini su se u to vrijeme naglo proširili i po Austriji, Italiji, Njemačkoj, Francuskoj, Švedskoj, Poljskoj, Portugalu i Španjolskoj, a na vrhuncu svojeg razvoja imali su 207 samostana u europskim zemljama, od toga 127 u Hrvatskoj i Ugarskoj¹².

Također, od 1577. sjedište vrhovnoga poglavara, odnosno vrhovnoga generala, bilo je u Lepoglavi, a 1699. se i Hrvatska pavlinska provincija odvojila od Ugarske.

¹⁰ Na i. mj.

¹¹ Bogdanović, T. (2010.): Kratak pregled povijesti pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima, *Cris*, vol. 12, no. 1, str. 170.

¹² Hrvatska enciklopedija, *Pavlini*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 4. IX. 2018.

1.2.1. Pavlini kao elitni red

Pavlini se često nazivaju i elitnim, i to zbog *prosvjetiteljskoga, gospodarskoga, kulturnoga i političkoga djelovanja*¹³. Nekada su pavlini obnašali i visoke crkvene i političke dužnosti, odnosno bili su:

- priori i provincijali,
- generali Reda,
- biskupi,
- banski namjesnici, i
- kraljevi savjetnici.

U to vrijeme, plemstvo je za *uzvrat izdašno darivalo pavlinske samostane, a veliki prijatelj i zaštitnik Reda bio je i hrvatsko – ugarski kralj Ludovik I., koji je 1352. godine dao sagraditi samostan Márianosztra, u kojemu su izobrazbu stjecali ne samo mladi pavlini, nego i sinovi knezova i kraljeva*¹⁴. Na slici 5 prikazan je Ludovik I.

Slika 5. Hrvatsko – ugarski kralj Ludovik I. Anžuvina

Izvor: Hrvatska enciklopedija, *Ludovik I. Anžuvina*, <http://www.enciklopedija.hr/>,
posjećeno: 4. IX. 2018.

¹³ Bogdanović, T. (2010.): Kratak pregled povijesti pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima, *Cris*, vol. 12, no. 1, str. 171.

¹⁴ Isto, str. 171.

Papa Klement VI. dao je pavlinima 1352. povlasticu da mogu ispovijedati podložnike i dijeliti sakramente, a papa Martin V. dopustio im je propovijedanje 1418. Naime, od 1401. godine dopuštanjem pape Bonifacija IX. pavlini vrše izobrazbu na bogoslovskim studijima sveučilišta u Beču, Krakovu, Parizu i drugdje¹⁵.

1.2.2. Progona pavlina

U burnoj povijesti zabilježeni su veliki progona pavlina, odnosno zabilježeni su progona koji su ih skoro i uništili. Promatrajući stručnu literaturu, vidljivo je kako prvi i najstrašniji počinje 1526. godine nakon bitke na Mohačkome polju¹⁶. Na slici 6 prikazana je bitka na Mohačkome polju.

Slika 6. Bitka na Mohačkome polju

Izvor: Narod, 29. kolovoza 1526. bitka na Mohačkom polju – kako je izgledao kraj hrvatsko – ugarskog kraljevstva?, <https://narod.hr/>, posjećeno: 4. IX. 2018.

U to vrijeme Osmanlije su, osvajajući Ugarsku, ubili oko dvije tisuće pavlina i spalila do temelja oko 150 samostana, uništili mnoge arhive, knjižnice te povijesne i umjetničke vrijednosti. Stoga, veliki dio redovnika nakon roga odlazi u Poljsku ili na zapad Europe. Primjerice, pavlini iz Portugala su otišli s drugim misionarima na područje Latinske Amerike te su ondje stvorili nove zajednice. Nakon progona na području srednje Europe opstalo je tek na desetke samostana, a na području

¹⁵ Isto, str. 171.

¹⁶ Isto, str. 171. – 172.

Hrvatske samo dva i to u Crikvenici i Novome Vinodolskome. Također, bolja situacija nije bila ni na području Slavonije jer su pavlini teško stradali i prilikom sukoba luterana i katolika. U vjerskim sukobima najteže su bili pogođeni samostani na području Mađarske. S druge strane, važno je naglasiti kako u 17. stoljeću počinje ponovni uspon pavlina koji je bio praćen brojnim obnovama i reformama.

1.2.3. Pavlini, Marija Terezija i Josip II.

Za život pavlina u Habsburškoj Monarhiji od iznimne važnosti je razdoblje vladavine Marije Terezije i to od 1740. pa sve do 1780., te njezina sina Josipa II. (1780. – 1790.). Oni su svojim prosvjetiteljskim apsolutizmom promijenili, odnosno usmjerili većinu zbivanja u srednjoj Europi. Na slici 7 prikazani su Marija Terezija i Josip II.

Slika 7. Marija Terezija i Josip II.

Izvor: Hrvatski povijesni portal, *Vjerska politika Josipa II.*, <http://povijest.net/>, posjećeno: 4. IX. 2018.

Marija Terezija i Josip II. donijeli su *brojne uredbe i reforme, a za pavline je presudan dekret od 7. veljače 1786. godine kojim je Josip II. ukinuo njihov Red*¹⁷. Naime, odluka o ukinuću je bila kratka, a što se tiče razloga ukinuća pisalo je sljedeće: *popustila je stega u pavlinskim samostanima u Ugarskoj (disciplina Claustris in Ordine Paulinorum per Hungariam, eisque Provincias percitus deflexerit)*

¹⁷ Isto, str. 172.

pa se ukida Red u svim carskim pokrajinama, sva dobra njegova pripadaju vjerskoj zakladi, a članovi Reda, ako su prikladni, neka se uključe u škole ili ipak dušobrižništvo, ako pak ne, neka se umirove¹⁸. Ukinuća Reda preživjela su samo dva samostana u Poljskoj i to Jasna gora u Czestochovi te samostan u Krakovu.

Iako je samostan u Krakovu bio u sastavu Monarhije, gradski su oci uspjeli isposlovati dopuštenje da samostan ostane. Stoga, čitavo jedno stoljeće, tj. do 1918. i ujedinjenja Poljske, ukupni broj redovnika bio je znatno ograničen. Daljnjim ujedinjenjem Poljske, Red se počeo slobodni širiti i djelovanje, a pavlini su se vraćali u samostane koje je ukinuo Josip II. sukladno dekretu od 1786. Između Prvog i Drugog svjetskog rata, Red se uspješno obnavlja u zemljama diljem Europe te se može reći kako su pavlini na području Poljske uspjeli čak preživjeti i komunizam, za razliku od brojnih crkvenih redova u Mađarskoj, Slovačkoj i Češkoj, gdje su komunisti zaustavili obnovu. Nadalje, 1979. broj pavlina kretao se oko tri stotine i to u više od dvadeset samostana.

1.2.4. Osnovne točke u nauku vjere

Općenito, *teologija predstavlja ljudsko razmišljanje o Božjoj objavi*¹⁹, dok se vjera definira kao uvjerenje u istinu neke tvrdnje i to bez njezine provjere. Govoreći o osnovnim točkama u nauku vjere pavlina, potrebno je krenuti od monaštva, odnosno od oblika *redovništva koji slijedi odvojenost od svijeta, strožu askezu, odgovornost i kontemplaciju*²⁰. U području kršćanstva, monaštvo je nastalo u 4. stoljeću i to u egipatskoj pustinji te je u skladu s tim poprimilo dva oblika:

- pustinjački (eremitizam) i
- život u zajednici (cenobitizam).

Isprva, može se reći kako pavlini spadaju u pustinjački red, no poslije su uspostavili pojedine samostanske zajednice u kojima su *njegovali kontemplaciju kao bitnu značajku redovništva*²¹. Pavlini su život u samostanima uredili, odnosno ustrojili prema pravilima sv. Augustina, a na čelu svake zajednice je bio prior, tj. vikar, koji je

¹⁸ Na i. mj.

¹⁹ Posavac, Z. (1989.): Kultura pavlina u Hrvatskoj, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, vol. 15, no. 1 – 2, str. 215.

²⁰ Bogdanović, T. (2010.): Kratak pregled povijesti pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima, *Cris*, vol. 12, no. 1, str. 172.

²¹ Na i. mj.

skrbio o osobama u zajednici, kao i o samostanskim dobrima. Također, imao je i svoje savjetnika i zamjenike, a od ostalih službi u samostanu najvažniji su bili:

- sakrist,
- propovjedni,
- ekono, i
- učitelj novaka.

Pavlini su većinu života provodili u strogoj molitvi i pokori, a također su često i postili. Brojne redovničke uredbe su također tražile i šutnju, a tzv. *duhovni muk* je vladao samostanima od predvečerja pa sve do jutra. Sukladno navedenim uredbama, *čin pokore bio je i bičevanje, ljubljenje nogu subraće, prostracija, klečanje raširenih ruku i sl.*²² Pavlini su kao i svaki drugi redovnici imali svoj dnevni red kojega su se morali držati, a također su imali i jasno određene dužnosti te službe koje su morali obavljati. Prostracija predstavlja obrednu gestu *ležanja potrbuške cijelim tijelo na tlu u znak poštovanja pred božanstvom, a prakticira se prilikom polaganja redovničkih zahtjeva*²³.

1.2.5. Povezanost Reda pavlina i feudalizma

Povezanost Reda pavlina također se veže i za feudalizam i to iz razloga jer su prvi *samostani darovnicama i oporukama stekli velike posjede i brojne kmetove i tako se uzdržavali*²⁴. Pavlini su organizirali svoje samostane kao uzorna gospodarstva, što je u konačnici bilo poticajno i za njihove kmetove te za okolno stanovništvo. Unatoč činjenici da su imali samostane izvan naselja, odnosno u osamljenim krajevima, pavlini su se isto tako brinuli i o putnicima koje su hranili, što je bio važan dio njihovog rada (posebice u početnim godinama djelovanja).

Zahvaljujući pavlinima, vinogradarstvo i voćarstvo su bili razvijeni u mnogim krajevima, a svoje su kmetove *podučavali boljoj obradi zemlje, koje sjeme donosi veći plod i kako se sigurno čuva urod: sjeme, hrana i vino*²⁵. Što se tiče samog života, važno je naglasiti kako su redovnici stanovali pojedinačno i to u svojim skromno

²² Isto, str. 173.

²³ Proleksis enciklopedija, *Prostracija*, <http://proleksis.lzmk.hr/>, posjećeno: 4. IX. 2018.

²⁴ Bogdanović, T. (2010.): Kratak pregled povijesti pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima, *Cris*, vol. 12, no. 1, str. 173.

²⁵ Na i. mj.

opremljenim sobama, tzv. *ćelijama*, a oko samostana su se nalazili veliki vrtovi koje su redovnici sami obrađivali. Naime, bez *dopuštenja samostanskoga poglavara pavlin nije smio napuštati redovničku kuću te nije smio posjedovati ni primati novac niti dragocjenost*²⁶. Novicijat za novake je trajao godinu dana, a za časnu braću dvije godine. Na taj način, pavlini su produbljavali svoje zvanje, odnosno na taj način su se pripremali za redovnički stalež. Na kraju, može se reći kako su se prije svega morali voditi molitvom i meditacijom.

1.2. Pavlinski habit

Od 1342. smeđesivi pavlinski habit zamjenjuje se današnjim bijelim s tunikom, škapularom, kukuljicom i krunicom. Na slici 8 prikazan je pavlinski habit prije 1342.

Slika 8. Pavlinski habit prije 1342.

Izvor: Bibliotheca, *Ordo Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae*,
<http://www.bibliotheca.hu>, posjećeno: 4. IX. 2018.

Naime, za bijeli su se habit odlučili zbog dotadašnjega identificiranja pavlina s hereticima – pustinjacima, koji su nosili isto odijelo²⁷. U današnje vrijeme redovnici poštuju bijeli habit te ga smatraju vrlo važnim u redovničkome životu. Stoga, može se reći kako također smatraju kako je habit svjedočanstvo posvećenosti i to bez duha te sam dokaz spremnosti da su u duhu i živi.

²⁶ Na i. mj.

²⁷ Isto, str. 173.

Prema tome, pavlini su obvezni nositi habit, posebice izvan samostana. Pavlini su u povijesti imali i svoj vlastiti:

- časoslov,
- brevijar,
- ceremonijar i
- molitvenik.

Dakle, sv. Pavao se štovao i bio kalendarski zapisan sve do 18. stoljeća, kada su kardinali Bellarmino i Baronius zahtijevali od crkvenih ustanova da se blagdan i ime Pavao uklone iz brevijara i kalendara. Na slici 9 prikazani su Bellarmino i Baronius.

Slika 9. Bellarmino i Baronius

Izvor: Alamy, *Cesare Baronio aka Cesar Baronius*, <https://www.alamy.com/>,
posjećeno: 5. IX. 2018.

Bellarmino i Baronius su navedenu činjenicu zahtijevali jer su sumnjali u njegovo postojanje, no u današnje vrijeme se sv. Pavao ponovno slavi, odnosno časti, 15. siječnja.

1.3. Osnovne djelatnosti pavlina

Osnovne djelatnosti Reda pavlina utvrđene su još u tzv. *Konstitucijama*, a podrazumijevaju *gajenje kontemplacije u samoći i ljubav prema liturgijskoj molitvi, radišan i siromašan život te apostolsku gorljivost prema potrebi Crkve*²⁸. Pavlini poput ostalih crkvenih redova, odnosno na poseban način, štiju Blaženu Djevicu Mariju. Uz svoju osnovnu djelatnost koja se odnosi na molitveni život, pavlini su oduvijek imali i neke dodatne aktivnosti koje su u konačnici ovisile o potrebama Crkve te o potrebama cjelokupnog naroda. Prije ukinuća reda, pavlini su se bavili sljedećim aktivnostima:

- školstvom,
- gospodarstvom,
- kulturom,
- obranom domovine i
- politikom.

U današnje vrijeme, pavlini djeluju *župnim pastoralom, poučavanjem vjeronauka, istraživanjem i predstavljanjem pavlinske bogate duhovne baštine, a također njeguju i umjetnost, osobito književnost, te u skladu s tim, Red ima i svoju visoku bogoslovnu školu u Krakovu*²⁹. Od današnjih pavlina redovnika se traži:³⁰

- duh služenja,
- raspoloživost za rad,
- otvorenost prema zemaljskoj braći u njihovim potrebama,
- napuštanje svjetovnoga karaktera i
- slijeđenje smjernica Crkve i kapital Reda.

Pavlini su u prošlosti prošli nestalan put i to od skromnoga pustinjaštva, šutljivog monaštva pa sve do strogog samostanskoga života, odnosno od nepovezanih eremita do prosvjetitelja i djelatnih fratara.

²⁸ Isto, str. 173.

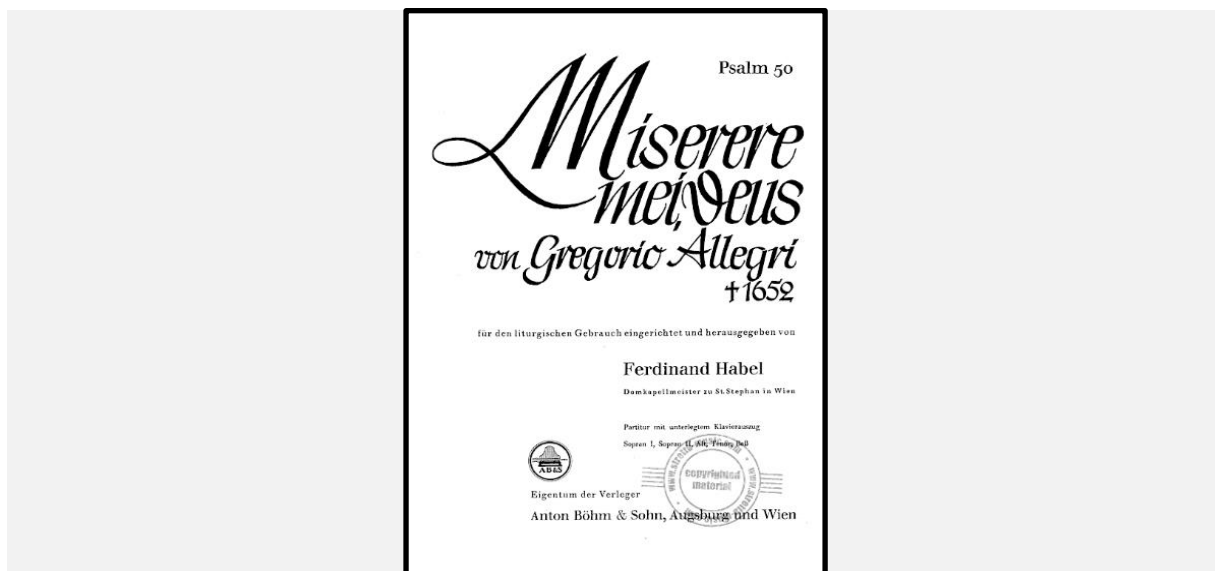
²⁹ Hrvatska enciklopedija, *Pavlini*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 4. IX. 2018.

³⁰ Bogdanović, T. (2010.): Kratak pregled povijesti pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima, *Cris*, vol. 12, no. 1, str. 174.

1.4. Osvrt na nekadašnji život pavlina

Kao što je već definirano, pavlini su u početku bili pustinjački Red te su prihvatili i slijedili pravila svetog Augustina. Na čelu svake pavlinske zajednice bio je prior, a njegova zadaća je bila da skrbi o osobama u zajednici i o upravljanju samostanskim dobrima. Nadalje, *po službenoj mu je funkciji najbliži bio zamjenički prior (podprior), a postojale su i sljedeće službe: sakristan, propovjednik, ekonom, učitelj nauka, kantor i vicekantor*³¹. Redom je upravljao vrhovnik ili general reda, a na čelu provincije bio je provincijal. Pavlini su dinamiku redovničkog života usklađivali s molitvenim ciklusom tijekom dana, koji se načelno izmjenjivao u pravilnim razmacima, odnosno *u ponoć, u ranim jutarnjim satima te poslijepodne i navečer, a preostalo vrijeme su posvećivali radovima u polju, vinogradu, staji, ili pak učenju i nauci*³². S druge strane, čin pokore odnosio se na bičevanje, klečanje raširenih ruku i sl., a oko jedanaest sati svaki dan su se okupljali na okrjepu za objed koji su završavali psalmom Miserere te odlaskom u crkvu i molitvom Nonae. Na slici 10 prikazan je psalam Miserere.

Slika 10. Psalam Miserere

Izvor: Stretta Music, *Psalm 50 – „Miserere mei, Deus“*, <https://www.stretta-music.com/>, posjećeno: 7. IX. 2018.

³¹ Jurinić, P. (2013.): *Svetice: pavlinski samostan i crkva rođenja Blažene Djevice Marije nekad i dana*, „Intergrafika“, Zagreb., str. 44.

³² Na i. mj.

Također, Red pavlina je od svojih članova zahtijevao određene principe i odricanja te strogi post i zavjet šutnje. Odjeća pavlina morala je biti *jednostavna, čista, duga do gležnja te bez ikakvih ukrasa, a tijekom svog boravka u samostanu morali su nositi malu bijelu kapicu na glavi*³³. U situacijama kada bi napuštali samostan, pavlini su morali ogrnuti se crnim ogrtačem, a glavu su morali prekriti šeširom širokog oboda.

Pavlini su najčešće boravili u svojim skromno uređenim sobicama koje su smjeli napuštati samo uz dopuštenje poglavara. Također, potrebno je naglasiti kako su se pavlini mogli školovati, jedan je samostan bio određen za filozofsko, a drugi za bogoslovno učilište. Studij je trajao osam godina, a kasnije šest, te su pavlini također bili i čuvari glagoljice te pisci znanstvenih i književnih djela.

Osim doprinosa u književnosti, veliki doprinos su ostvarili i u graditeljstvu i umjetnosti. Nakon brojnih reformi, pavlini su postali samostalni red, a pridonosili su i općem dobru te kulturnom napretku. Geslo reda, i to uz onaj poznati *Ora et labora*, bio je i *Solus cum solo Deo*, što znači *Sam sa samim Bogom*. Na slici 11 prikazan je današnji grb Reda pavlina.

Slika 11. Današnji grb Reda pavlina

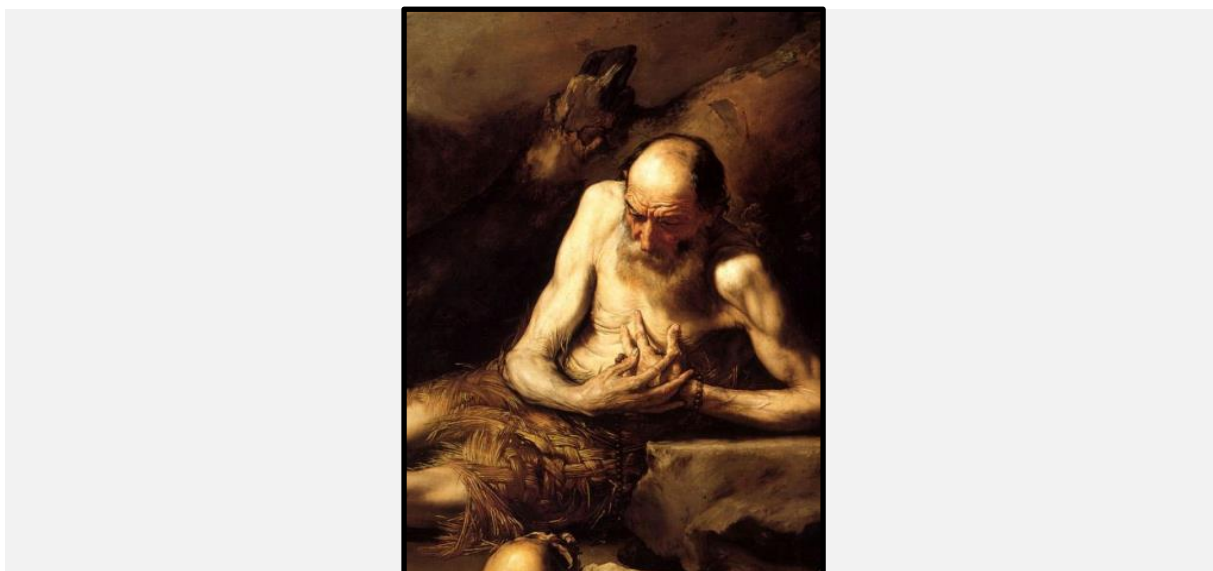
Izvor: Redovništvo, *Pavlini (OSPPE)*, <http://www.redovnistvo.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

³³ Isto, str. 44.

2. PAVLINI U HRVATSKOJ

U današnje vrijeme, Crkva slavi sv. *Pavla pustinjaka*, zaštitnika *pavlina*, prvaka među poniznim i pobožnim ljudima koji su odlučili ostaviti sve što imaju te poći za *Isusom*³⁴. Bog je sv. Pavlu podario 113 godina ovozemaljskog života, od čega je 98 godina proživio u upravo u pećini u pustinji, a živio je strogim pustinjačkim životom u maloj *Tebanskoj oazi*, izbjegavši rimskom progonu *kršćana*³⁵. Na slici 12 prikazan je sv. Pavao.

Slika 12. Sv. Pavao

Izvor: Artehistoria, *San Pablo ermitaño*, <https://www.artehistoria.com/>, posjećeno: 7. IX. 2018.

Naime, sv. Pavao cijelo je stoljeće *postio*, *molio*, *razmatrao riječ Božju* i *družio se sa sv. Antunom Opatom*, tvoreći zajedno s njime početke velikog eremitskog pokreta, koji će kasnije prerasti u samostansko monaštvo³⁶. Njegov životopis je napisao sv. Jeronim, a svetim ga je proglasio papa Gelazije u V. stoljeću. Sukladno tome, sv. Pavao zaštitnik je *pustinjaka*, *isposnika*, *pokornika*, *monaha*, *siromašnih*

³⁴ Laudato, *Pavlini – monasi koji su ostavili neizbrisiv trag u hrvatskoj povijesti*“, <http://www.laudato.hr/>, posjećeno: 7. IX. 2018.

³⁵ Na i. mj.

³⁶ Artehistoria, *San Pablo ermitaño*, <https://www.artehistoria.com/>, posjećeno: 7. IX. 2018.

(*živio je od pola kruha dnevno*) i samaca, te onih napastovanih zlim duhom³⁷. Kao što je veću prethodnom dijelu teksta navedeno, sv. Pavao slavi se 15. siječnja, kada se njemu u čast blagoslivljaju i djeca jer je sam bio dijete u vrijeme svojeg bijega u pustinju.

2.1. Općenito o pavlinima među hrvatskim narodom

Za pavline u Hrvatskoj se može reći kako su *vjerojatno autohtoni hrvatski pustinjaci koji su pristupili pavlinskom redu i počeli graditi redovničke kuće već u prvim godinama pavlinskog zajedništva i to u Remetama i Dubici*³⁸. Također, tijekom vremena su izgradili i brojne samostane diljem Hrvatske te uvelike zadužili opću kulturu hrvatskoga naroda. Na slici 13 prikazan je pavlin u bijelom habitu tijekom molitve.

Slika 13. Pavlin u bijelom habitu tijekom molitve

Izvor: Laudato, *Pavlini – monasi koji su ostavili neizbrisiv trag u hrvatskoj povijesti*, <http://www.laudato.hr/>, posjećeno: 7. IX. 2018.

Najpoznatiji pavlinski samostani na području Hrvatske bili su *Hrvatska Dubica, Remete, Lepoglava, Kamensko, Sveti Petar u Šumi, Svetice, Crikvenica, Novi*

³⁷ Laudato, *Pavlini – monasi koji su ostavili neizbrisiv trag u hrvatskoj povijesti*, <http://www.laudato.hr/>, posjećeno: 7. IX. 2018.

³⁸ Horvat, T. (1999.): O pavlinima u Hrvatskoj i pavlinskom slikaru Ivanu Krstitelju Rangeru, *Cris*, vol. 1, no. 1, str. 9.

Vinodolski, Križevci, Senj, Petrova Gora, Modruš, Baška³⁹. Red pavlina dao je također i mnogobrojne poznate:

- umjetnike,
- povjesničare, biskupe i propovjednike.

U današnje vrijeme, *brojne biblioteke, ljekarne, škole, gospodarstva, tvornice, crkve i kapele svjedoče o ljubavi pavlina prema hrvatskom puku*⁴⁰. Hrvatska pavlinska provincija u današnje vrijeme broji oko dvadesetak redovnika, a središte se nalazi u Kamenskom – Karlovac. Preostala dva samostana se nalaze u Sv. Petru u Šumi, središnja Istra, te u Sveticama kod Ozlja.

2.2. Povijest pavlina u Hrvatskoj

Pavlini su na području Hrvatske od sredine 13. stoljeća *osnovali mnogo samostana, a najpoznatiji je bio onaj u Lepoglavi, koji je 1581. godine postao glavnim sjedištem Reda*⁴¹. Na slici 14 prikazan je pavlinski samostan u Lepoglavi.

Slika 14. Pavlinski samostan u Lepoglavi

Izvor: Laudato, *Pavlini – monasi koji su ostavili neizbrisiv trag u hrvatskoj povijesti*“, <http://www.laudato.hr/>, posjećeno: 7.IX. 2018.

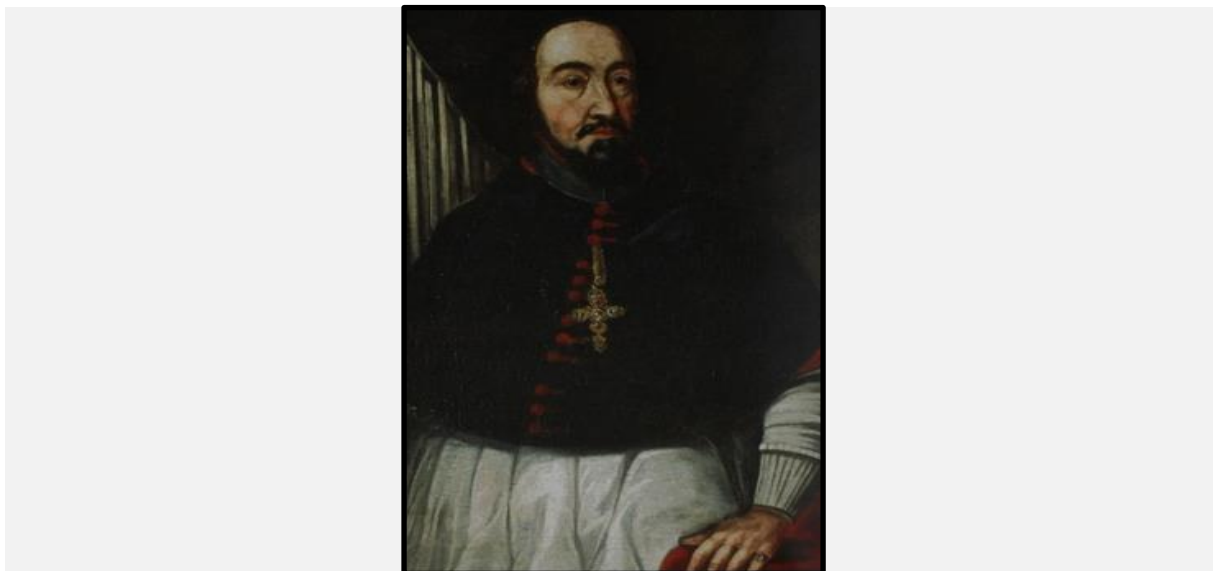
³⁹ Laudato, *Pavlini – monasi koji su ostavili neizbrisiv trag u hrvatskoj povijesti*“, <http://www.laudato.hr/>, posjećeno: 7. IX. 2018.

⁴⁰ Na i. mj.

⁴¹ Istrapedia, *Pavlini*, <http://istrapedia.hr/>, posjećeno: 3.IX. 2018.

Najstariji pavlinski samostane je onaj sv. Marije u Čepiću, *Lacum Istriae*, gdje se *pustinjaci sv. Pavla i njihovi posjedi spominju već 1287. godine u darovnici Hermana i Nikole Gonikara, kožljačkih gospodara*⁴². Čepićki je područni samostan bio sv. Marija na Klavaru u Plominskoj luci, a ustanovljen je 1462. Prema tome, može se reći kako su se iz navedenih samostana pavlini 1782. povukli na područje Novog Vinodolskog i Crikvenice. Nakon toga, drugo je pavlinsko središte bio Sv. Petar u Šumi, *nekoć benediktinski samostan što ga je car Fridrik III. Habsburgovac 1459. darovao pavlinima*⁴³. U njemu je bila kuća novicijata, kao i osnovna škola, a u 17. stoljeću ga je obnovio Šimun Bratulić, odnosno potonji general i zagrebački biskup. Na slici 15 prikazan je Šimun Bratulić.

Slika 15. Šimun Bratulić

Izvor: Zagrebačka nadbiskupija, *Šimun Bratulić (1603. – 1611.)*, <http://www.zg-nadbiskupija.hr/>, posjećeno: 8. IX. 2018.

Šimun Bratulić *pripadao je pavlinskom crkvenom redu, odnosno bio je biskup u Zagrebu i zauzimao državnički položaj u Kraljevini Hrvatskoj*⁴⁴. Također, bio je pavlinski vrhovni poglavar, lepoglavski prior, ratnik te se nalazio također i u službi srijemskog i zagrebačkog biskupa.

⁴² Na i. mj.

⁴³ Na i. mj.

⁴⁴ Zagrebačka nadbiskupija, *Šimun Bratulić (1603. – 1611.)*, <http://www.zg-nadbiskupija.hr/>, posjećeno: 8. IX. 2018.

Nakon što je 1786. ukinut Red i nakon što su zatvoreni samostani, pavlini su se iz Poljske u Istru ponovno vratili 1993. Područne kuće *toga samostana bila se sv. Siksto kraj Barata (iz 1611.) i sv. Marija u Koruni (iz 1640.)*⁴⁵. Nadalje, 1467. pavlini su došli u samostan sv. Elizabete kraj Motovuna i na navedenom području su živjeli sve do 1637. Naime, u samostanu sv. Petra u Marčenegli kraj Buzeta očuvao se i glagoljski natpis iz 1557.

2.2.1. Karizma i poslanje reda

Karizma i poslanje Reda pavlina *očituju se ponajviše u vođenju svetišta Majke Božje Marije, u kojima stoje na raspolaganje hodočasnici, moleći zajedno s njima, ispovijedajući, duhovno vodeći duše*⁴⁶. Naime, karizmu ispovijedanja, kao i karizmu duhovnog vodstva te organiziranja duhovnih obnova, *pavlini baštine još od sv. patrijarha Pavla Tebanskog, koji je danima razgovarao sa svojim pustinjačkim subratom Antunom*⁴⁷.

Bratovština sv. Anđela Čuvara također je još jedno djelo koje se *oslanja na pavlinsku tradiciju, probuđeno u današnje vrijeme za one vjernike koji se na osobiti način žele predati anđeoskoj zaštiti i štovanju duhovnih čuvara, pratitelja i prijatelja, povezujući se tako i s pavlinima, sudjelujući u zaslugama njihovih molitava i dobrih djela*⁴⁸.

2.2.2. Povratak pavlina u Hrvatsku

Pavlini se na područje Hrvatske vraćaju tek 1972. i tada počinje obnova pavlina u Hrvatskoj. U to vrijeme, pavlini preuzimaju *svoj bivši samostan u Kamenskom kod Karlovca, a ujedno i upravljanje tom župom*⁴⁹. Nadalje, prvi pavlini u Kamenskom bili su Poljaci, a s vremenom se rađaju i zvanja iz Hrvatske. Početkom *Domovinskog rata jedini samostan u Hrvatskoj bio je okupiran, a oslobođen je tek tijekom Oluje*⁵⁰.

⁴⁵ Istrapedia, *Pavlini*, <http://istrapedia.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

⁴⁶ Laudato, *Pavlini – monasi koji su ostavili neizbrisiv trag u hrvatskoj povijesti*, <http://www.laudato.hr/>, posjećeno: 7. IX. 2018.

⁴⁷ Na i. mj.

⁴⁸ Na i. mj.

⁴⁹ Dubrovnik novosti, *U Cavtatu više nema franjevaca, došli su pavlini*, <http://www.dubrovniknet.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

⁵⁰ Na i. mj.

Djelovanje u pavlina u *hrvatskoj kulturi bio je stoljećima prepoznatljivo, a Red je ponajprije obnovio iskustva europskog agrara*⁵¹. S obzirom na činjenicu kako su pavlini bili zajednica koja je živjela od onoga što je sama proizvela, *samostan je bio organiziran kao uzorna ekonomija, što je bilo poticajno i za ostalo stanovništvo*⁵². Zahvaljujući pavlinima, u hrvatskim je selima bila razvijena poljoprivreda, voćarstvo i vinogradarstvo. Naime, trojica pavlina na poziv porečko – puljskog biskupa *Antuna Bogetića 7. srpnja 1993. dolaze u svoj bivši samostan Sv. Petra u Šumi, kod Pazina, koji je nekad bio sjedište pavlinske provincije Istre i Vinodola*⁵³.

Početakom 90 – ih godina prošlog stoljeća također počinje i obnova samostana u Sveticama kod Ozlja. Prvi samostan u Sveticama izgrađen je 1625. i to u vrijeme godine kada pavlini pred Turcima bježe iz Kamenskog. S druge strane, može se reći kako se pavlini 1996. ponovno nastanjuju u samostanu u Sveticama.

2.3. Djelatnost pavlina u Hrvatskoj

Prvi su redovnici na području Hrvatske prvenstveno bili obrtnici, a prve zajednice prilično male. Kasnije, odnosno kada se *javila potreba za većim brojem svećenika, osobito zbog misa za pokojne, došlo je i do potrebe za njihovom boljom izobrazbom te je bilo potrebno drugačije organizirati rad zajednice*⁵⁴.

2.3.1. Pavlini u Lepoglavi

Pavlinski samostan u Lepoglavi ne spada među *najstarije pavlinske samostane u Hrvatskoj, ali je brzo postao najznačajnijim jer je plemstvo u njemu prepoznalo vlastitu duhovnu nadgradnju pa je samostan bogato obdaren posjedima i privilegijama od hrvatskog plemstva*⁵⁵. Pavlini su u Lepoglavu došli 1400., a *samostan je osnovao knez Herman Celjski, tast kralja Sigismunda, baštinik mnogih posjeda izumrle obitelji Bebekove*⁵⁶.

Crkvu sa samostanom, kao i utvrde, sagradio je 1491. ban i princ Ivaniš Korvin. Nadalje, potaknut lošom višom naobrazbom, lepoglavski prior Marko osnovao

⁵¹ Herceg, K. (2010.): *Obrazovanje pavlina u Hrvatskoj, Spectrum*, vol. 1, no. 1 – 2, str. 31.

⁵² Isto, str. 31.

⁵³ Isto, str. 32.

⁵⁴ Hrvatska enciklopedija, *Pavlini*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 4. IX. 2018.

⁵⁵ Grad Lepoglava, *Pavlini u Lepoglavi*, <http://www.lepoglava.hr/>, posjećeno: 10. IX. 2018.

⁵⁶ Herceg, K. (2010.): *Obrazovanje pavlina u Hrvatskoj, Spectrum*, vol. 1, no. 1 – 2, str. 34.

je 1503. u Lepoglavi prvu javnu gimnaziju za obrazovanje svećenika i redovnika, a u navedenu su školu već od 1582. mogli polaziti i mladići koji se nisu spremali za duhovni poziv. Također, u želji da se viša naobrazba pruži ne samo kleru nego i svjetovnoj mladeži, znatno je pomogao i Stjepan Trnavljanin, Hrvat, koji je bio generalni pavlinski vikar. Naime, *on je zamolio papu Grgura XIII. da u Lepoglavu pošalje apostolskog vizitatora, te u skladu s tim 1581. godine u Lepoglavi održan glavni kapitul ka kojem je zaključeno da se Lepoglava postavlja sjedištem reda i nastave*⁵⁷. Na navedeni način, Lepoglava je postala tzv. *Palaestra scientiarum* u Hrvatskoj i to ne samo za pavline nego i za domaću svjetovnu mladež.

Lepoglavski samostan veliki napredak može zahvaliti i *Gašparu Malečiću koji je u Lepoglavi osnovao do tada najveću knjižnicu u Hrvatskoj, a kako bi to knjižno bogatstvo bilo spremljeno na što boljem i ljepšem mjestu, generalni vikar Ivan Kristolovec počeo je 1710. godine graditi veliku knjižničnu zgradu, koje je bila veća od same crkve*⁵⁸. S obzirom na činjenicu kako je samostan u Lepoglavi bio glavno središte pavlinskog reda i nastave, od svih profesora se tražilo:

- široko znanje,
- pouzdano tumačenje, i
- učenje.

Naslov profesora stjecao se na strogom ispitu na kraju godine, a ispit se polagao u obliku rasprave.

2.3.2. Pavlini u Senju

Za razliku od Lepoglave, *pavlini su 1646. godine došli u Senj i nastanili se u ispražnjenom dominikanskom samostanu, a senjski biskup Agatić u pismu kojim pavlinima predaje samostan piše kako ga je uzeo od dominikanaca jer, tome nekad slavnom samostanu, prijete propast s nemara i zla života njegovih gospodara Dominikovca, te dodaje kako ga daje pavlinima jer su oni čestita života, a uz to su i obrazovani*⁵⁹. Također, biskup Agatić u darovnici kao razlog dovođenja pavlina navodi i *nebrigu dotadašnjih redovnika, tj. dominikanaca, za uzdržavanje crkve i*

⁵⁷ Isto, str. 34.

⁵⁸ Isto, str. 35.

⁵⁹ Bogović, M. (1988.): Pavlini u Senju, *Senjski zbornik*, vol. 15, no. 1, str. 109.

*samostana te vjerski nemar istih dominikanaca*⁶⁰. U to vrijeme, biskup je u pavlinima vidio dobre pastoralne radnike kojih je u gradu bilo premalo. Također, u darovnici izričito navodi i činjenicu da ga za to nisu pavlini molili, nego da su predstavljali veliku nadu za Senj gdje nije bilo ni gimnazije ni bogoslovije, a svećenstvo je bilo neobrazovano.

2.3.3. Pavlini u Križevcima

Ivan Zakmardi, *hrvatski protonotar, dao je pavlinima svoju rodnu kuću s velikim imanjem u Križevcima, što je kasnije povećao kupnjom još jednog posjeda, s željom da pavlini u Križevcima osnuju pučku školu*⁶¹. Na slici 16 prikazana je pučka škola u križevcima.

Slika 16. Pučka škola u Križevcima

Izvor: Križevci.eu, *Školstvo i prosvjeta*, <https://www.krizevci.eu/>, posjećeno: 10. IX. 2018.

Križevačku pavlinsku gimnaziju potvrdio je 1675. i kralj Leopold I. i to iz razloga jer je bila od velike važnosti za taj dio Hrvatske, a u nju su išla i pravoslavna djeca iz tadašnje Vojne granice. Gimnazija je imala samo četiri razreda, a iz nje su učenici išli na više nauke u zagrebačku gimnaziju.

⁶⁰ Isto, str. 112.

⁶¹ Herceg, K. (2010.): Obrazovanje pavlina u Hrvatskoj, *Spectrum*, vol. 1, no. 1 – 2, str. 36.

3. PAVLINSKI SAMOSTANI U HRVATSKOJ

U ovom poglavlju završnog rada predstaviti će se i definirati tri pavlinska samostana na području Hrvatske, a to su Sveti Petar u Šumi (Istra), Kamensko (kod Karlovca) i Svetice (kod Ozlja).

3.1. Samostan Sveti Petar u Šumi

Car Fridrih II., 1459. dao je *pavlinima napuštenu benediktinsku opatiju u Sv. Petru u Šumi*⁶², gdje su osnovali samotan, kao i novicijat te osnovnu školu za svu istarsku djecu. Na slici 17 prikazana pavlinski samostan u Sv. Petru u Šumi.

Slika 17. Pavlinski samostan u sv. Petru u Šumi

Izvor: Pavlini, *Samostan Sv. Petar u Šumi*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 10. IX. 2018.

Prvotni samostan koji su benediktinci izgradili u 12. i 13. stoljeću, pripadao je području *Porečke biskupije*, a povezani s *austrijskim kulturnim krugom*, pavlini su u samostanu razvili *snažnu kulturnu i snažnu prosvjetiteljsku djelatnost*⁶³. Očuvani oblik graditeljskoga samostanskoga sklopa nastao je temeljitom obnovom crkve sv. Petra i Pavla i to na prijelazu 17. u 18. stoljeće. Crkva je dovršena i posvećena 1755., ali se

⁶² Pavlini, *Samostan Sv. Petar u Šumi*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 10. IX. 2018.

⁶³ Istrapedia, *Pavlinski samostan u Svetom Petru u Šumi*, <http://istrapedia.hr/>, posjećeno: 10. IX. 2018.

počela graditi već od početka 17. stoljeća. Na slici 18 prikazan je samostan u Sv. Petru u Šumi (1973.).

Slika 18. Samostan u Sv. Petru u Šumi (1973.)

Izvor: Istarsko povijesno društvo, *Sveti Petar u Šumi*, <http://ipd-ssi.hr/>, posjećeno:10. IX. 2018.

Crkva je jednobrodna i to s uzidanim stupovima koji tvore četiri prostrane bočne kapele, ima izduženi prezbiterij te pjevalište s orguljama J. G. Eisla⁶⁴. S druge strane, može se reći kako je strop izveden od bačvastih križnih svodova, a sustav prozora omogućuje posebne svjetlosne učinke⁶⁵.

Crkva je bogato ukrašena baroknim oltarima te brojnim skulpturama i slikama. Na zidovima u dvjema bočnim kapelama očuvane su i oslikane kožne tapete iz 18. stoljeća, dok se za pročelje može reći kako je nastalo vjerojatno prije 1755., a njegova naglašena vitkost slijedi razmjer predbarokne crkve (širina mu je manja od unutrašnje širine crkve).

Zvonik ugrađen u ugao pročelja podignut je prvotno u romaničkom slogu te obnovljen u 16. stoljeću, a pročelje je po sredini podijeljeno profiliranim vijencem u

⁶⁴ Na i. mj.

⁶⁵ Na i. mj.

dvije etaže. Također, zvonik je prilikom pregradnje u renesansnom razdoblju ostao na prvobitnom mjestu, a u novoj, baroknoj situaciji ostao je ugrađen u zidnu masu produljene crkve i kasnije prislonjenog sjeverozapadnog krila samostana⁶⁶. Naime, vijenac se ponavlja i na barokno razrađenom zabatu, dok se u nišama u prizemlju i prvom katu nalaze kipovi svetaca. Također, ulazna vrata i veliki barokni prozor iznad njih skladno su ukomponirani s kipovima pročelja, a drveni oltari s palama, propovjedaonica, korske klupe, ispovjedaonice i ostali crkveni namještaj rađeni su pod jakim utjecajem rokoka iz Slovenije i sjeverne Hrvatske, gdje su pavlini imali snažna samostanska središta (Lepoglava, Remete)⁶⁷.

Samostanski sklop ima mali vrt i dvokatni stambeni te radni dio s prostorijama okupljenima oko središnjega klaustera. Južno je krilo izduženo, izgrađeno 1731., a sjeverno, uz vrt, dograđeno je 1780. Nadalje, *klaustar je oblikovan na dva kata s trijemom što ga drže gusti nizovi stupova (stupovi prvoga kata klaustera jedini su ostatak romaničkoga razdoblja)*⁶⁸, a u sredini se nalazi vodosprema. Vanjski zidovi s gustim nizom prozora odaju veliki broj prostorija, a u njima su djelovali mnogobrojni učeni redovnici te je samostan bio kulturno središte središnje Istre.

Kada su pavlini za svoj samostan u Sv. Petru u Šumi izgradili novu crkvu 1755., odnosno *posvećenu sv. Petru i Pavlu, u istarski su prostor donijeli izrazito srednjoeuropsko arhitektonsko rješenje*⁶⁹.

3.2. Samostan Kamensko

Pavlini samostan u Kamenskom pokraj Karlovca osnovala je 1404. grofica Katarina Frankopan. Prije ratova s Turcima, *samostan je po bogatstvu bio uspoređivan s matičnim samostanom u Lepoglavi, a oko 1570. godine, pavlini su zbog turskih napada bili prisiljeni napustiti samostan*⁷⁰. Nadalje, 1684. samostan i crkva se ponovno obnavljaju, a ukrašavao ih je poznati pavlini barokni slikar Gabriel Taller. U odnosu na navedeno razdoblje, 1786. *samostan je ukinut odlukom cara Josipa II. iz 1792. godine, a pavlini se ponovno vraćaju u Kamensko, a također*

⁶⁶ Cvitanović, Đ. (1974.): Sv. Petar u Šumi, *Peristil*, vol. 16 – 17, no. 1, str. 109.

⁶⁷ Istrapedia, *Pavlini samostan u Svetom Petru u Šumi*, <http://istrapedia.hr/>, posjećeno: 10. IX. 2018.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Marković, V. (1997.): Pavlinska crkva Sv. Petar u Šumi i odjeci njezine arhitekture u Istri, vol. 40, no. 1, str. 91.

⁷⁰ Pavlini, *Samostan Kamensko*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 12. IX. 2018.

dolaze i redovnici iz Poljske te započinju obnovu pavlina u Hrvatskoj⁷¹. Na slici 19 prikazan je pavlinski samostan u Kamenskom.

Slika 19. Samostan u Kamenskom

Izvor: Pavlini, *Samostan Kamensko*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 12. IX. 2018.

U Domovinskom ratu samostan je teško stradao, a nakon Oluje i oslobođenja Kamenskog, *započinje još jedna dugotrajna i mukotrpa obnova samostanskog kompleksa i crkve*⁷². Nadalje, 2004. crkvu je posvetio kardinal Josip Bozanić te je proslavljena i 600. godišnjica osnutka samostana. U današnje vrijeme, u samostanu u Kamenskom se nalaze četiri pavlina koji upravljaju i istoimenom župom, tj. Blažene Djevice Marije Snježne u Karlovcu.

3.3. Samostan Svetice

Pavlinski samostan Svetice utemeljen je 1627., a nalazi se na istoimenom brdu kod Ozlja. Naime, prvi prior samostana u Sveticama je bio Ivan Belostenec. Samostan je ukinut 1786., a *pavlini se ponovno vraćaju u Svetice tijekom Domovinskog rata, budući da je samostan u Kamenskom bio okupiran*⁷³. U to

⁷¹ Na i. mj.

⁷² Na i. mj.

⁷³ Pavlini, *Samostan Svetice*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 12. IX. 2018.

vrijeme, pavlini također preuzimaju i župu Svetice, dok se u današnje vrijeme u samostanu nalaze tri redovnika. Također, *samostan služi i kao dom za duhovne vježbe i duhovne obnove*⁷⁴. Na slici 20 prikazan je pavlinski samostan Svetice.

Slika 20. Samostan Svetice

Izvor: Pavlini, *Samostan Svetice*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 12. IX. 2018.

Pavlinski samostan u Sveticama osnovan je nakon propasti pavlinskog samostana u Kamenskom 1560., a *zbog potrebe za jačom promidžbom protureformacije na prostoru Pokuplja, Juraj Zrinski namjeravao je pozvati pavline na ozaljsko područje, ali je tu namjeru ostvario biskup Petar Domitrović, skrbnik maloljetnih sinova Zrinskog*⁷⁵. Sukladno tome, pavlini su 1627. preuzeli posjed pokraj Ozlja u vlasništvu Katarine Frankopan – Tržačke, na kojem su se nalazile tri crkvice.

Uz najveću od tih crkvica, crkvu Blažene Djevice Marije, pavlini su počeli graditi samostan 1627. Do pogibije Zrinskih i Frankopana 1671., *Zrinski izdašno pomažu gradnju i opremanje samostana, a Leopold I. potvrđuje posjede svetičkih pavlina ispravom od 1657. godine*⁷⁶. Samostan je pogodio potres 1699., a obnova crkve i samostana trajala je sve do 1732.

⁷⁴ Na i. mj.

⁷⁵ Arhinet, *Stvaratelji*, <http://arhinet.arhiv.hr/>, posjećeno: 13. IX. 2018.

⁷⁶ Na i. mj..

ZAKLJUČAK

Povezanost pavlina s Bogom oduvijek je privlačila ljude žedne i gladne Božje ljubavi, a njihovo geslo je kroz povijest glasilo *Sam sa samim Bogom*. Red pavlina nosi ime po sv. Pavlu Tebanskom, tj. po pustinjaku iz Egipta iz razdoblja 3. i 4. stoljeća, kojega tradicija smatra prvim pustinjakom i začetnikom kršćanskog anahoretizma. Naime, sv. Pavao je u vrijeme progona cara Decija otišao u pustinju, gdje je do kraja života živio isposnički, u samoći i kontemplaciji. Što se tiče same povijesti, može se reći kako sv. Pavao nije osnovao pavline riječju ili pismom, nego prije svega primjerom i načinom života.

Pavlini se često nazivaju i elitnima i to zbog prosvjetiteljskoga, gospodarskoga, kulturnoga i političkoga djelovanja. U burnoj povijesti zabilježeni su i veliki progoni pavlina, tj. zabilježeni su progoni koji su ih skoro i uništili. Prvi i najstrašniji počinje 1526. nakon bitke na Mohačkome polju, dok se s druge strane može reći kako su pavlini većinu života provodili u strogoj molitvi i pokori, a također su često i postili.

Osnovne djelatnosti Reda pavlina utvrđene su još u tzv. *Konstitucijama*, a podrazumijevaju gajenje kontemplacije u samoći i ljubav prema liturgijskoj molitvi, radišan i siromašan život te apostolsku gorljivost prema potrebi Crkve.

Za pavline u Hrvatskoj se može reći kako su autohtoni hrvatski pustinjaci koji su pristupili pavlinskom redu i počeli graditi redovničke kuće već u prvim godinama pavlinskog zajedništva, i to u Remetama i Dubici. Pavlini su na području Hrvatske od sredine 13. stoljeća osnovali mnogo samostana, a najpoznatiji je bio onaj u Lepoglavi, koji je 1581. postao glavnim sjedištem Reda.

U današnje vrijeme, na području Hrvatske rade još samo tri pavlinska samostana, a to su Sv. Petar u Šumi (Istra), Kamensko (kod Karlovca) i Svetice (kod Ozlja).

LITERATURA

Knjige:

1. Jurinić, P. (2013.): *Svetice: pavlinski samostan i crkva rođenja Blažene Djevice Marije nekad i dana*, „Intergrafika“, Zagreb.

Članci:

1. Bogdanović, T. (2010.): Kratak pregled povijesti pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima, *Cris*, vol. 12, no. 1, str. 170. – 187.
2. Bogović, M. (1988.): Pavlini u Senju, *Senjski zbornik*, vol. 15, no. 1, str. 109. – 119.
3. Cvitanović, Đ. (1974.): Sv. Petar u Šumi, *Peristil*, vol. 16 – 17, no. 1, str. 107. – 131.
4. Horvat, T. (1999.): O pavlinima u Hrvatskoj i pavlinskom slikaru Ivanu Krstitelju Rangeru, *Cris*, vol. 1, no. 1, str. 9. – 11.
5. Herceg, K. (2010.): Obrazovanje pavlina u Hrvatskoj, *Spectrum*, vol. 1, no. 1 – 2, str. 30. – 36.
6. Marković, V. (1997.): Pavlinska crkva Sv. Petar u Šumi i odjeci njezine arhitekture u Istri, vol. 40, no. 1, str. 91. – 96.
7. Posavac, Z. (1989.): Kultura pavlina u Hrvatskoj, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, vol. 15, no. 1 – 2, str. 215. – 218.

Internetski izvori:

1. Alamy, *Cesare Baronio aka Cesar Baronius*, <https://www.alamy.com/>, posjećeno: 5. IX. 2018.
2. Arhinet, *Stvaratelji*, <http://arhinet.arhiv.hr/>, posjećeno: 13. IX. 2018.
3. Artehistoria, *San Pablo ermitaño*, <https://www.artehistoria.com/>, posjećeno: 7. IX. 2018.
4. Bibliotheca, *Ordo Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae*, <http://www.bibliotheca.hu>, posjećeno: 4. IX. 2018.
5. Dubrovnik novosti, *U Cavtatu više nema franjevaca, došli su pavlini*, <http://www.dubrovniknet.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.

6. Grad Lepoglava, *Pavlini u Lepoglavi*, <http://www.lepoglava.hr/>, posjećeno: 10. IX. 2018.
7. Hrvatska enciklopedija, *Pavlini*, <http://www.enciklopedija.hr/>, posjećeno: 4. IX. 2018.
8. Hrvatski povijesni portal, *Vjerska politika Josipa II.*, <http://povijest.net/>, posjećeno: 4. IX. 2018.
9. Istarsko povijesno društvo, *Sveti Petar u Šumi*, <http://ipd-ssi.hr/>, posjećeno: 10. IX. 2018.
10. Istrapedia, *Pavlini*, <http://istrapedia.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.
11. Istrapedia, *Pavlini samostan u Svetom Petru u Šumi*, <http://istrapedia.hr/>, posjećeno: 10. IX. 2018.
12. Križevci.eu, *Školstvo i prosvjeta*, <https://www.krizevci.eu/>, posjećeno: 10. IX. 2018.
13. Laudato, *Pavlini – monasi koji su ostavili neizbrisiv trag u hrvatskoj povijesti*, <http://www.laudato.hr/>, posjećeno: 7. IX. 2018.
14. Narod, *29. kolovoza 1526. bitka na Mohačkom polju – kako je izgledao kraj hrvatsko – ugarskog kraljevstva?*, <https://narod.hr/>, posjećeno: 4. IX. 2018.
15. Pavlini, *Kratka povijest Reda*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 7. IX. 2018.
16. Pavlini, *Pavlini*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 3. IX. 2018.
17. Pavlini, *PAVLINI – Red Sv. Pavla Prvog Psutinjaka*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 3. IX. 2018.
18. Pavlini, *Samostan Kamensko*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 12. IX. 2018.
19. Pavlini, *Samostan Sv. Petar u Šumi*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 10. IX. 2018.
20. Pavlini, *Samostan Svetice*, <http://www.pavlini.com/>, posjećeno: 12. IX. 2018.
21. Proleksis enciklopedija, *Prostracija*, <http://proleksis.lzmk.hr/>, posjećeno: 4. IX. 2018.
22. Redovništvo, *Pavlini (OSPPE)*, <http://www.redovnistvo.hr/>, posjećeno: 3. IX. 2018.
23. Stretta Music, *Psalm 50 – „Miserere mei, Deus“*, <https://www.stretta-music.com/>, posjećeno: 7. IX. 2018.
24. Zagrebačka nadbiskupija, *Šimun Bratulić (1603. – 1611.)*, <http://www.zg-nadbiskupija.hr/>, posjećeno: 8. IX. 2018.

POPIS SLIKA

Slika 1. Pavao Tebanski	2
Slika 2. Sv. Pavao i pavlini	3
Slika 3. Kanonik Euzebije.....	4
Slika 4. Grb Reda pavlina.....	5
Slika 5. Hrvatsko – ugarski kralj Ludovik I. Anžuvinač	6
Slika 6. Bitka na Mohačkome polju	7
Slika 7. Marija Terezija i Josip II.	8
Slika 8. Pavlinski habit prije 1342.	11
Slika 9. Bellarmino i Baronius	12
Slika 10. Psalam Miserere	14
Slika 11. Današnji grb Reda pavlina	15
Slika 12. Sv. Pavao	16
Slika 13. Pavlin u bijelom habitu tijekom molitve	17
Slika 14. Pavlinski samostan u Lepoglavi	18
Slika 15. Šimun Bratulić.....	19
Slika 16. Pučka škola u Križevcima	23
Slika 17. Pavlinski samostan u Sv. Petru u Šumi	24
Slika 18. Samostan u Sv. Petru u Šumi (1973.)	25
Slika 19. Samostan u Kamenskom.....	27
Slika 20. Samostan Svetice.....	28

SAŽETAK

Pavlini su kroz povijest vodili računa o mnogobrojnim vrednotama, običajima i zajedništvu, a pavlinski red također ima i posebno mjesto u stvaranju kulturnog identiteta hrvatskog naroda. Pavlini su katolički crkveni red koji je u početku bio pustinjački, a zatim samostanski, no tijekom povijesti usklađivao je svoju djelatnost s potrebama društva. Od početka postojanja na području Hrvatske, pa sve do ukinuća 1786., pavlini su se naseljavali i širili u Hrvatskoj. Osim što su se naseljavali, gradili su također crkve i samostane. Nisu širili samo vjeru, nego su i školovali laike i plemiće te su veliki dijelom zaslužni za očuvanje hrvatske kulture.

Ključne riječi: pavlini, crkveni red, društvo, samostani, Hrvatska

SUMMARY

Throughout history, the Pavlins paid attention to numerous values, customs and unity, and the Pauline order also has a special place in the creation of the cultural identity of the Croatian people. The Pavlins are the order within Catholic church which was initially deserted, and then monastic, but in the course of history, they harmonised their activities with the needs of society. Since the beginning of existence, on Croatia's lands and until the abolition in 1786, the Paulines had settled and spread in Croatia. Apart from settling down, they also built churches and monasteries. Not only did they spread faith, but they also taught laymen and noblemen, and are largely responsible for the preservation of Croatian culture.

Zorana Makaj, prof.

Keywords: Pauline, church order, society, monasteries, Croatia